

Wiesława Korzeniowska

"Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy : dydaktyka akademicka i jej efekty", Kazimierz Denek, Poznań 2011 : [recenzja]

Cieszyński Almanach Pedagogiczny 2, 217-220

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kazimierz DENEK: *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy.
Dydaktyka akademicka i jej efekty.*

Poznań: Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu,
2011, 422 ss.

Recenzowana książka jest 36 indywidualnym dziełem i 88 publikacją zwaną profesora Kazimierza Denka. Wszystkie prace stanowią odzwierciedlenie rozległych zainteresowań profesora, obejmujących zarówno tematy z obszaru dydaktyki (ogólnej, szkolnictwa wyższego i zawodowego), w tym – przemian w edukacji szkolnej i w pracy uniwersytetu w Polsce i w państwach Unii Europejskiej zachodzących w kontekście społeczeństwa wiedzy, aksjologii w edukacji i naukach o niej, jak i języka komunikacji uczestników procesu kształcenia, czasu wolnego, nauczania blokowego, programowanego, zintegrowanego i wielostronnego, zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. Profesor jest też propagatorem krajoznawstwa i turystyki wśród młodzieży szkolnej i studentów, działalności organizacji turystycznych i sportowych. Od roku 1978 przewodniczy Radzie Programowej miesięcznika krajoznawczo-turystycznego „Poznaj Swój Kraj”. Jest też (od roku 1994) inicjatorem, organizatorem i przewodniczącym Komitetu Naukowego Tatrzańskich Seminariów Naukowych „Edukacja jutra”. Ich pokłosie stanowi 19 obszernych tomów. W latach 1975–2003 kierował Zakładem Dydaktyki Ogólnej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po przejściu na emeryturę pracuje w Wyższej Szkole Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu oraz w Almae Matris Posnaniensis.

Pod kierunkiem profesora obroniły swe prace doktorskie 24 osoby, Pan Profesor brał udział (jako recenzent) w 84 przewodach doktorskich i 35 habilitacyjnych. Opiniował też dorobek naukowy 44 samodzielnych pracowników ubiegających się o tytuł lub stanowisko profesora. Profesor jest dwukrotnym doktorem *honoris causa*: Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie oraz Instytutu Regionalnej Administracji i Ekonomiki w Kirowogradzie (na Ukrainie).

Całością dorobku profesora K. Denka odcisnął się w sposób znaczący na jakości polskiej pedagogiki; każda bowiem praca profesora stanowi wyjątkowo wartościowy wkład w dorobek naukowy tego kierunku.

Recenzowana książka jest wynikiem wieloletnich doświadczeń Autora w pracy ze studentami Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Wyż-

szej Szkoły Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu. Nawiązując do refleksji nauczyciela akademickiego związanej z dydaktyką akademicką, zaznacza jej istotną rolę w kształceniu i kształtowaniu młodego pokolenia. Podkreślając cel i sens działalności dydaktycznej uniwersytetu, zwraca uwagę na konieczność ustawicznego doskonalenia dydaktyki akademickiej w wielu zakresach (m.in. interakcji pracownik naukowo-dydaktyczny – student – uwzględniających zasady, cele, dobór treści adekwatnych do ich realizacji, metody, formy organizacyjne, środki dydaktyczne, miejsce odbywania zajęć, sposobów ewaluacji postępów w studiach). Istotne jest więc, by uczestnicy edukacji akademickiej mieli świadomość tego, kto i kogo kształci, po co podejmowane są te działania, jakie prawidłowości rządzą tym procesem, co powinien on zawierać, jakie powinny być dobierane metody, formy, środki dydaktyczne, a także zwraca uwagę na miejsce odbywania zajęć. W związku z tym książka adresowana jest przede wszystkim do nauczycieli akademickich i wszystkich chcących uczestniczyć w procesie modernizacji i unowocześnienia dydaktyki uniwersyteckiej i w ogóle – szkolnictwa wyższego.

Recenzowana praca jest, jak pisze Autor, zestawem tekstów rozproszonych w różnych czasopismach pedagogicznych oraz w zbiorach materiałów pokonferencyjnych z ostatnich 10 lat lub okresu wcześniejszego. Sprawia to, że nie ma ona zwartej konstrukcji, a każdy rozdział stanowi oddzielną sekwencję. Podkreślić jednak trzeba, że niektóre wątki łączą się tematycznie, a poszczególne rozdziały nie prezentują izolowanych treści, co wynika, jak pisze Autor, „ze złożoności pojęcia »uniwersytet« i wielostronnego podejścia do niego” (s. 18). Dodać też można, że pod względem problemowym przybliży ona trzy zasadnicze zagadnienia: teorię dotyczącą dydaktyki; praktyczną realizację procesu dydaktycznego z formami jego kontroli i ewaluacji i poszukiwaniami naukowo – badawczymi oraz kształtowanie osobowości młodego człowieka.

Książkę *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy. Dydaktyka akademicka i jej efekty* – składającą się z 17 rozdziałów, nazwać można podręcznikiem, przewodnikiem lub wręcz kompendium określonej wiedzy dla pracowników naukowo-dydaktycznych zaczynających swe „terminowanie” na wyższej uczelni (i nie tylko, gdyż i dla praktyków pewne przypomnienia o istocie dydaktyki na szczeblu wyższym mogą być wielce przydatne). Jej założeniom, tj. szukaniu odpowiedzi na pytanie: jak kształcić i jak studiować? – podporządkowane zostały wszystkie rozdziały. W analizie problemu uwzględnione zostały warunki „zaniku ciekawości” u studentów, w związku z czym pracownik naukowo-dydaktyczny pełnić powinien funkcję mistrza, swoistego cicerone po świecie wiedzy i wartości, który współpracując ze studentami, ukazuje nie tylko tajniki wiedzy i mądrości, ale dba o to, by misja uniwersytetu – poszukiwanie prawdy – nie zagubiła się między wyzwaniem społeczno-ekonomicznymi.

Poszczególne rozdziały nawiązują zatem do owych założeń, dozuając krok po kroku wszystko to, co jest niezbędne w relacjach mistrz – uczeń. Z tym,

że realizowanie założeń uniwersyteckiej dydaktyki musi być oparte na przestrzeganiu wszystkich zasad – w tym praw i obowiązujących norm. I tej problematyce poświęcone zostały cztery początkowe rozdziały analizujące zasady dydaktyczne procesu kształcenia, dydaktykę w szkole wyższej w wieku XXI, podstawowe idee w cywilizacji informatycznej. Tam też omówiona została nowa wizja szkolnictwa wyższego, cele edukacji akademickiej, ich podział oraz projektowanie procesu kształcenia. Rozdziały: V (*Ćwiczenia w szkole wyższej*, s. 103–116) oraz rozdział VI (*Realizacja celów dydaktyczno-wychowawczych szkoły wyższej w formie ćwiczeń*, s. 117–154) – nawiązuje do różnych organizacyjnych form kształcenia i studiowania – stanowią konkretne przybliżenie jednej z form organizacyjnych procesu edukacji w szkolnictwie wyższym. Omówione zostało tu zarówno pojęcie „ćwiczenia”, ich cele i zadania, tok oraz struktura, a także podstawy teoretyczne i metodyczne prowadzenia tych zajęć. Wprowadzone zostały także i omówione przykłady zajęć i ćwiczeń terenowych (realizowanych według programu Studium Kultury i Turystyki UAM) z uwypukleniem tzw. gotowości ich uczestników.

Podobnie, szczegółowej analizie poddane zostały wykłady – kursowe i monograficzne mające przybliżyć studentowi ogólny przegląd danej dyscypliny lub przestawić wybrane zagadnienia badawcze uwzględniające sprawy metodologiczne. Omówione zostały tu cele i zadania wykładu, typologia wykładów, ich konstrukcja, realizowanie poprzez nie procesu poznawczego, środki ekspresji wykładu, uwarunkowania jego efektywności i sposoby utrwalania zdobytej wiedzy.

W „edukacyjnych” rozdziałach książki (VIII i IX) zostało omówione seminarium magisterskie (jego cele, treści, sposób organizowania grup seminaryjnych, zasady prowadzenia seminarium magisterskiego łącznie z rozmieszczeniem w czasie tematyki tych zajęć) oraz prace magisterskie jako takie. Autor podkreśla sens i cele tego typu pracy, jej charakter, zakres tematyczny, koncepcję i konstrukcję. Rozdziały te stanowią cenny zbiór informacji istotnych zarówno dla pracowników prowadzących takie zajęcia, jak i dla studentów – porządkując ich orientację w tym zakresie.

Z procesem dydaktycznym wiąże się nierozzerwalnie konieczność sprawdzania jego efektów, kontrola, ewaluacja. Problematyce tej poświęcone zostały rozdziały – od XII do XVII szczegółowo omawiające czynności związane z kwalifikowaniem wiedzy studentów (*Ewaluacja osiągnięć studentów w nauce oparta na strukturze zdobywania przez nich wiedzy i jej poziomach*, s. 255–268; *Testowa kontrola i ocena wiedzy studentów*, s. 269–290; *Egzaminy w szkole wyższej*, s. 291–304; *Ocenianie wiedzy studentów w czasie egzaminów*, s. 305–318; *Podstawowe aspekty określania efektywności kształcenia w szkole wyższej*, s. 319–350; *Ustalenie efektywności programowego nauczania elementów nauk pedagogicznych w drodze eksperymentu*, s. 351–382), w których krytycznej analizie poddane zostały konwencjonalne formy egzekwowania wiedzy studentów, zasygnalizowane

zostały nowe sposoby kwalifikowania wiedzy, kryteria i normy ocen, wartościowe ocenianie wiedzy studentów, kryteria efektywności kształcenia.

W książce podkreślony został także istotny aspekt funkcjonowania wszystkich uczelni: nie tylko kształcenie, nie tylko działalność naukowo-dydaktyczna, lecz kształtowanie osobowości, wychowywanie młodego człowieka (wdrażanie tolerancji, poszanowania różnych poglądów i kultur, prezentowanie alternatywnego obrazu otaczającej nas rzeczywistości i pluralizmu metod w jej rozumieniu). Działania takie umożliwia dobrze realizowana dydaktyka, jako że sytuacje wychowawcze prowokuje sama codzienność oraz sam kontakt z młodzieżą.

Treść książki, jak pisze Autor, nie stanowi gotowej recepty na każdą okoliczność, zawiera jednak ogólne wskazówki i reguły dotyczące procesu dydaktyki akademickiej i udziału w niej pracowników naukowo-dydaktycznych. Wprawdzie twórcza inwencja i oryginalne projekty rozwiązań zawsze będą wartością niezastąpioną w procesie dydaktycznym, ale prawdą jest też, że stosowanie sprawdzonych rozwiązań zawsze jest lepsze od nieumiejętnych eksperymentów – często prowadzących donikąd. Dlatego, tak jak już wzmiankowałam, książka ta może z powodzeniem pełnić funkcję zarówno podręcznika, jak i przewodnika dla młodych pracowników naukowo-dydaktycznych wszystkich uczelni i z tej racji powinna być ich obowiązkową lekturą, dostępną w każdej uczelnianej bibliotece.

Wiesława Korzeniowska